

אור לפרשת השבוע

מאמרים הלכתיים לפרשת השבוע מאת הגאון רבי אלעזר רז שליט"א

פרשת בחוקותי (בחול: פרשת בהר בחוקותי). פרקי אבות פרק ה'. שבת מברכין חודש סיון. יוצא לאור על ידי כולל "פלא יועץ"

זאמור לפרשת בהר (לבני חו"ל)

מה בין 'שכיר' ל'עבד'?

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו' (כה, נה)

רבותינו הקדושים (ב"מ י. וב"ק קטז): אמרו פועל יכול לחזור בו בחצי היום. וביארו הטעם, שנאמר 'כי לי בני ישראל עבדי הם' - ולא עבדים לעבדים. וכ"פ הרמב"ם (בהלכות שכירות פ"ט) והשו"ע (חו"מ סימן שלג ס"ג). ועפ"ז כתב הרמ"א (שם) בשם הראשונים שאין לאדם "להשכיר" עצמו להיות בעל הבית בקבע שלש שנים, כי בשיעור כזה מצינו שנקרא "עבד" (בספר ישעיה ט"ז, י"ד: 'שלש שנים כשני שכיר'). ע"ש.

והנה בגמרא (שבת קכז): איתא: מעשה באדם אחד מגליל העליון שהשכיר עצמו לבעל הבית "שלש שנים" וכו' ובתום הזמן ביקש ממנו תשלום שכרו, ולא היה לו כלום, לא במעות ולא בקרקע ולא בבהמה, והלך לביתו בפחי נפש. ואחר כך בא בעל הבית עצמו אל הפועל ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים וכו'. עי"ש הענין. ומכאן ג"כ הוכיחו דעד שלש שנים מותר. וכל האיסור הוא ליותר משלש שנים. כי אז יוצא מתורת "שכיר" ונכנס לגדר "עבד" אבל שלש שנים מותר. והובא בש"ך (חו"מ שם סק"יז), ושכ"כ בספר באר שבע (סימן סב).

ובספרי אחרונים דנו אודות מי שמקבל משרה מסויימת ומחתימים אותו בחוזה לכמה שנים, כגון רב, שוחט, חזן וכיוצ"ב. ואיך זה מותר. והנה הש"ך (בח"מ שם) כתב, דכיון שכתב הרמב"ם (בפ"א מהלכות עבדים) שאסור לאדם למכור עצמו לעבד, א"כ מצבו כל כך קשה עד שלא נשאר לו כלום "ואפילו כסות לא נשאר לו". ומאחר שכן הוא הדין שמוותר לאדם "להשכיר עצמו" אפילו לשלש שנים ויותר, אם אין לו פרנסה וכסות. כשם שמוותר למכור עצמו ל"עבד". עכ"ד. ואולם מצב כזה אינו כל כך בנמצא.

ויש שכתבו, שכל האיסור הוא כאשר הוא נמצא "על שולחנו של הבעל הבית בקבע", שאז יש לו דמיון לעבד. משא"כ כאשר הוא יש לו בית בפני עצמו, ומשתכר מהם, אינו בכלל האיסור, וכדדייק לשונו של הרמ"א (בח"מ שם). אכן גם סברה זו אינו מוסכמת כי החתם סופר (חו"מ סימן כב וקעב) כתב, שכיון שכל משכורתו מהם, א"כ מאי נפ"מ, גם זה נסמוך על שלחנם דמי.

וראיתי להרב הגאון בצלאל שטרן בתשובותיו "בצל החכמה" (ח"ב סימן פז) שדייק מלשון הגה"מ שכתב, שלש שנים "בלא הפסק", א"כ יש לדייק שאם יש "הפסק" כגון שמקבל "חופשה", שפיר דמי. ולכן יתנה עימם בחוזה לקחת חופשה של שבועיים או חודש. (ע"ע בשו"ת חת"ס חא"ה סימן רו).

אכן, דע כי הש"ך (שם) כתב בשם הבאר שבע, שמדברי התוספות (ב"מ י.) מתבאר דמותר להשכיר עצמו, ולא דמי לעבד שצריך שחרור, ואינו יכול לחזור בו, משא"כ בפועל. וכ"כ המרדכי. עכ"ד. ודלא כהרמ"א. לפי"ז, יש לצרף גם סברה זו.

ודע, כי בשו"ת חת"ס (חא"ה סימן רה-רו) מדייק, דלרש"י בחומש לא תלוי בשלש שנים, אלא כל שהוא פחות משש שנים, אינו בכלל עבד. ע"ש. ולפי"ז יש צירוף נוסף. וה' יפדנו מכל עבדות הגלות, ובא לציון גואל בקרוב. אמן.

זאנור לפרשת בחוקותי

הכותל המערבי, קדושתו ומעלתו

והשמותי את מקדשכם (כו, לא).

הנה הרמב"ם (בהלכות בית הבחירה פ"ו ה"ד) הביא סיוע מפסוק זה שקדושת המקדש נשארה "לנצח" אע"פ שחרב. ואלו דבריו: קדושה ראשונה שקידש שלמה את בית המקדש וירושלים, קידשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכו' לפי שקדושת ירושלים והמקדש "מפני השכינה", ושכינה אינה בטלה. הרי הוא אומר (בפרשה זו) "והשמותי את מקדשכם" אמרו חכמים אע"פ שהם שוממים בקדושתן הם עומדים". עכ"ד. וע' מגילה (דף כח.) ובכס"מ (שם). ולזה ג"כ אמרו בזהר (פרשת משפטים קטז.): דשכינתא תתאה כותל המערבי דיורא דיליה, דאיהו "תל" שהכל פונים בו כו- תל הוי"ה וכו' (וע' ת' הרדב"ז ח"א סימן תרמח) וכן אמרו במדרש: "מעולם לא זזה שכינה מכותל המערבי שנאמר הנה זה עומד אחר "כותלינו". ע"כ.

גם הרשב"ץ (ח"ג סימן רא) העיר און, מן הניסים שעדיין לא פסקו שם בירושלים, כי בבית הכנסת שבירושלים ומתמלאת מפה לפה בעת שהתקבצו בחג השבועות בזמן הזה ויותר משלש מאות איש נכנסים, "וכלם יושבים רווחים", ולמה, אלא משום "שעדיין בקדושתה היא"! וזה סימן לגאולה השלישית. עכ"ד.

והראב"ד השיג על הרמב"ם וסובר שקדושת המקדש וירושלים לא קדשה לעתיד לבא. וסיים: לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת. עכ"ל.

ובודאי גם לראב"ד יש שם קדושה שונה, משאר כל מקום! (וע' תענית כא.), וכעין שיש בבית הכנסת ויותר מזו, כמו ששינוי במגילה (דף כח.), "בית הכנסת שחרב אין מפשילין בתוכו חבלים וכו' והשמותי את מקדשכם" - קדושתם אע"פ ששוממים". וכל שכן וקל וחומר למקום המקדש. וכמ"ש חז"ל לענין "כותל המערבי" כמ"ש למעלה.

וגם מ"ש הראב"ד ש"אין בו כרת", דייק הגרי"א קוק בשו"ת משפט כהן (סימן צו) שכרת אין, אבל "איסור" מיהא יש לנכנס בטומאה. וכ"כ הגרי"מ טוקצינסקי בספר "עיר הקודש והמקדש" (פרק כב) וכ"כ עוד אחרונים רבים. וכן העלה בחזון עובדיה (ד' תעניות עמוד תנד והלאה). עיין עליו. [ומי שנכנס לשם היום בטומאה, יעשה "תיקון". והיינו כמ"ש האריז"ל בשער רוח הקודש (דף יא.) שמי שישב לילה שלם ועוסק בתורה, מתקן "כרת" אם נתחייב חס ושלום]. מכל האמור, נלמד: שיש מעלה גדולה למתהלך בירושלם עיר הקודש, ובכותל המערבי ובפרט ששם עולין התפילות כמ"ש רבותינו. (וע' להגרי"ח סופר שליט"א בספרו כנסת יעקב עמוד סד). וכבר אמרו במדרש רבה (שמות פ"ב ס"ב ב) "כותל המערבי אינו חרב לעולם". וגם מסורת קבלה בידינו שדוד המלך ע"ה הוא אשר בנה לכותל המערבי, בכלל ההכנות שהכין לבית המקדש. וע' בספר "ברכת חיים" על ההפטרות (ח"א עמוד 102) למוהרי"ח (בעל בן איש חי): "שמה שנשאר הכותל המערבי, זו ראייה שתחזור ותבנה".

וכתב בשו"ת רבי עקיבא יוסף שלזינגר (עמוד עט) מעלה לקבוע ולפתוח ישיבה "ללמוד תורה מול הכותל המערבי". וע' בשו"ת חת"ס (יו"ד סימן רלג). ופעם טרח ובא הבבא סאלי עד ירושלם לקרוא קצת זוהר, וחזר לעירו. זיע"א.

והאל ברחמיו יעלה את כולנו לציון וירושלים, עם ביאת המשיח מהרה, אמן.

שבת שלום ומבורך וחודש טוב!